

2

Nexus Mensen, Informatie, AI

Petra Bolhuis
Maieutiek.nl

1

Wat is informatie eigenlijk?

- In de naïeve opvatting geeft informatie de werkelijkheid weer = waarheid(39).
- In die opvatting wordt misinformatie opgelost door meer informatie, maar dat blijkt niet het geval.
- Waarheid is in Nexus een accurate wijze van het weergeven van aspecten van de werkelijkheid. De hele werkelijkheid kan echter niet accuraat worden weergegeven(42).
- Er is een objectief niveau waar feiten niet afhankelijk zijn van overtuigingen en een subjectief niveau waar feiten wel afhankelijk zijn van overtuigingen.
- Je kunt wel iets objectiefs zeggen over overtuigingen. Denk aan: “De meeste mensen vinden x een held.”

2

Informatie en verhalen

Voor 'Harari die in zijn vorige boek de term narratief gebruikte gaat het nu over verhalen en informatie.

- Een narratief is een verhaal vanuit het nu, over het verleden en de toekomst.
 - 'Hat man sein Warum? des Lebens, so verträgt man sich fast mit jedem Wie'. (Nietzsche)
- Informatie is de verbinding, het knooppunt tussen verhalen in 3 soorten
 - Objectieve informatie die gaat over dingen en verbanden daartussen in de feitelijke wereld.
 - Subjectieve informatie gaat over opvattingen, gevoelens en ervaringen die we wel delen, maar die niet voor iedereen gelijkmatig toegankelijk zijn.
 - Intersubjectieve informatie. Dit bestaat uit zogenaamde productieve verhalen die een werkelijkheid maken, die dan ook feitelijk lijkt/is.

Is er een niet ideologische beschrijving van de werkelijkheid mogelijk?

- Harari legt een m.i. onvolledige relatie tussen de macht van taal en de feitelijke werkelijkheid. Hij suggereert dat het populistische 'informatie = macht' als concept lijkt op marxistische en postmoderne ideeën.
- Met name het feit dat hij verwijst naar mensen die postkoloniale teksten willen schrijven baart me zorgen. Zijn het liberalisme en de democratie dan in zijn ogen feitelijk? Zit de kracht van het systeem niet in de voortdurende correctie op zichzelf waardoor we eerder machtsaspecten onderkennen? Of zoals Foucault zegt: 'Ik wil geen nieuw systeem bouwen, ik wil de ramen aanwijzen waardoor we kijken.'
- Meerdere perspectieven zijn altijd aanwezig, maar ook nodig, in menselijke verhalen. Voorbeeld: Arendt ziet de 'Erweiterte Denkungsart' als nodig bij het oordeelsvermogen.

De orde van het spreken

- Foucault schrijft over 'de scheppende macht van taal'.
- Daarnaast schrijven Wittgenstein en later Foucault over de wending naar de taal van de twintigste eeuw. Deze vond primair op het continent plaats en sloeg toen over naar het Anglo-Amerikaanse denken.
- Foucault schrijft bij zijn aanvaarding van zijn Hoogleraarspost over de taal en het spreken als iets gevaarlijks. In het kader van Harari's idee van informatienetwerken is het aanvullend om daar meer aandacht aan te besteden.
- Wittgenstein ziet taal en orde als een ladder: nodig, maar zeer beperkt bruikbaar als het gaat over wat er echt toe doet in het leven.

Foucault over spreken (informatie delen)

Discours en specifiek het spreken van mensen is bij Foucault een slagveld én het vormt de middelen waarvan wij ons op dat slagveld bedienen:

'(...) het spreken -de psychoanalyse heeft het ons laten zien -toont (of verbergt) niet zomaar het verlangen; en -de geschiedenis leert ons dit onophoudelijk- het spreken vormt niet zomaar een vertaling van de strijd of van de stelsels van overheersing, maar het is hetgeen waarvoor en waarmee wij strijden, het is de macht waarvan wij ons meester trachten te maken.' (Foucault, 1970: 38)

Macht, vrijheid, orde

- Foucault zegt : ‘ik veronderstel dat in iedere maatschappij de produktie van het spreken tegelijkertijd wordt gecontroleerd, geselecteerd, georganiseerd en geherdistribueerd door een aantal procedures die tot doel hebben de machten en gevaren ervan te bezweren, het gebeurteniskarakter ervan te beheersen en de drukkende, vreeswekkende materialiteit ervan te ontwijken.’ (F. 37)

Met andere woorden, er zijn voor Foucault twee soorten macht:

1. de macht van het spreken,
2. de macht van die het spreken wil temmen.

De feiten zijn niet per se objectief

- De populisten hebben nu voet aan grond gekregen omdat de heersende epistemes doen alsof ze feitelijk zijn ook als ze dat niet zijn. ‘Het staat in de wet’ of ‘ik beschrijf gewoon de feiten’, is nu juist niet zo objectief als het lijkt.
- Binnen AI gaat precies dit een groot probleem worden. Wiens feiten zitten er in en hoe houden we ruimte om dat te kritiseren?
- Voorbeelden :
 - Namen van uitvinders zijn altijd witte mannelijke denkers, ook als kritiek al heeft aangetoond dat het vrouwen of niet westerse mensen waren die dit als eerste bedacht hebben.
 - AI sollicitanten laten voorselecteren is snel, maar leidt tot bevestiging van (gender)vooroordelen.

Wat orde en waarheid met elkaar van doen hebben

- Wat en waarover en op welke wijze gesproken mag worden is een van de componenten van orde. En i.t.t. tot Harari ziet Foucault geen tegenstelling tussen orde en waarheid. Waarheid is altijd binnen een orde en de orde dient de waarheid en sluit een bepaalde waarheid uit.
- Waar Foucault de nadruk legt op de behoefte van mensen om een orde aan te brengen in het uiterst hachelijke van een taal en een spreken dat aan de orde ontsnapt, lijkt Harari in zeker zin naïef. Zijn angst zit minder diep. Toch lijkt de angst die Harari heeft voor een AI als een informatienetwerk dat aan onze menselijke macht ontsnapt verassend veel op Foucault's angst voor de taal die buiten de orde treedt. Ik kom daar in de laatste colleges op terug.

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

9

9

Verhalen zijn menselijke superkracht

- Voor Harari zijn het de verhalen die ons mensen in beweging zetten:
- Grote verhalen zijn inspirerend en goed te volgen voor velen.
- De waarheid is complex en verontrustend en verhalen verzachten dat. Ze leggen verbanden aan.
- Verhalen zijn geen leugen als je niet doet of je feiten vertelt (66-68).
- Maar bij grote verhalen kan het lastig zijn als (wetenschappelijke) feiten botsen met de verhalen of als de inhoud van je ideologie gefalsifieerd wordt met die feiten.

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

10

10

Vertrouwen en het bewaren van informatie

- Ten eerste is er het vertrouwen in mensen die, al dan niet door een rechtstreekse band met een opperwezen, de goede of juiste informatie delen. Maar belangrijker was of het verhaal bleef inspireren en voldoende homeostase opleverde om de mensengemeenschap voort te laten bestaan.
- De overdracht was via herinnering/geheugen en rituelen. Rituelen bleken vaak star en boden weinig vrijheid voor aanpassing. De herinnering of het geheugen zijn twee verschillende manieren van met informatie omgaan, beiden hebben tot doel dat de opgedane levenservaringen en de gemaakte afspraken behouden blijven.
- Volgende week: Vallejo die in haar boek Papyrus uitzoekt hoe dat proces van orale- naar geschreven opslag van informatie verliep.

Documentatie

- Kendall Harvey: “ levens lijken op verhalen omdat we denken in termen van verhalen.” (79) Dat maakt ons denk ik ook meer bevattelijk voor verhalen en complotten dan voor data!
- De technologie die feiten en verhalen aan elkaar kan en zou moeten verbinden is documentatie. Probleem van de documenten is dat wat eenmaal is vastgelegd een eigen realiteit gaat creëren.
- Onze hersencapaciteit was tot dan toe de grens aan onze intersubjectieve realiteit. De rest werd aangevuld met meer momentane zaken. Maar nu is er het document dat over tijd heen een intersubjectieve realiteit vastlegt en voortdraagt. Eigendom werd bv. vastgelegd op een kleitablet, dat moest worden vernietigd om de verbinding op te heffen(80).
- Met de oplossing ontstaan er nieuwe problemen: met stip op 1: terugvinden van documentatie!